

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-55>

УДК 658

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА DEVELOPMENT MANAGEMENT OF ENTERPRISE

Заїка Олексій Володимировичздобувач вищої освіти,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0911-1287>**Ткаченко Вікторія Вікторівна**кандидат економічних наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2924-4012>**Zaika Oleksii, Tkachenko Viktoriia**
Sumy National Agrarian University

Стаття присвячена розгляду теоретичних основ процесу управління розвитком підприємства, починаючи зі змісту самого поняття «розвиток підприємства». Досліджені функції, принципи, підходи та етапи процесу управління розвитком підприємства. Визначено, що притаманною рисою розвитку економіки на сучасному етапі є суттєві зміни в усіх її сферах, що мають вплив на систему управління підприємством. Управління є цілеспрямованою діяльністю усіх суб'єктів господарювання, які забезпечують становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування та розвиток підприємства. Розвиток підприємства – незворотній процес, що забезпечує керовані чи випадкові переходи від одного неповторного стану до іншого через процес змін. Реалізація процесів управління розвитком підприємства здійснюється на основі запровадження різних методів, методик, інструментів, а також технологій та техніки.

Ключові слова: розвиток підприємства, процес розвитку підприємства, управління процесом розвитку підприємства, система управління, форми розвитку підприємства.

The article is devoted to the consideration of the theoretical foundations of the enterprise development management process, starting with the content of the very concept of "enterprise development". The functions, principles, approaches and stages of the enterprise development management process are studied. It was determined that significant changes in all its spheres, which have an impact on the enterprise management system, are an inherent feature of the development of the economy at the current stage. Management is a purposeful activity of all business entities that ensure the formation, stabilization, optimal functioning and development of the enterprise. Enterprise development is an irreversible process that provides controlled or random transitions from one unique state to another through the process of change. The implementation of enterprise development management processes is carried out on the basis of the introduction of various methods, techniques, tools, as well as technologies and equipment. The characteristic features of the development of the economic entity under modern conditions have been studied. Theories of the development of organizations, etc., are considered. It was determined that today Ukrainian enterprises need to form a system of enterprise management based on the principles of sustainable development. Since this management contributes to ensuring financial stability, competitiveness and effective functioning on the markets, and also enables the organization of production aimed at reducing harmful emissions into the atmosphere, improving the working conditions of employees and the social level of the population as a whole. Development management becomes more important as the pace of socio-economic development increases. Every day in the changing conditions of the modern world, the development of an organization is considered not only a consequence of evolution, but also the result of the targeted efforts of leaders. In the relationship "functioning management – development management", development management is gaining more and more weight. The article discusses the features of managing the development of the company.

Keywords: development of enterprise, enterprise development process, enterprise development process management, management system, enterprise development forms.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації і швидкозростаючих темпів соціально-економічного розвитку суспільства зростає

важливість управління розвитком підприємства. Відбулося зростання впливу головних економічних факторів зовнішнього середо-

вища на діяльність організацій. Кожен день в умовах сучасного світу, що змінюються, розвиток організації вважається не тільки наслідком еволюції, але і підсумком ціленаправлених зусиль керівників. У відношенні «управління функціонуванням – управління розвитком» все більшої питомої ваги набирає управління розвитком. В зв'язку з цим з'являється необхідність перетворення системи управління, яка буде направлена на підвищення ефективності діяльності, підтримання конкурентоздатності і стійкості як підприємства, так і промислового комплексу в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання теоретичних і організаційних проблем управління розвитком підприємства широко розглядаються в останні роки як вітчизняними, так і зарубіжними вченими.

З опублікованих досліджень по даній проблемі особливу увагу приділяють питання змісту процесу управління, вивченню його основних елементів, підбору підходів та інструментів для здійснення найбільш ефективного управління розвитком підприємства.

Зокрема, перерахованими вище напрямками дослідження займалися вітчизняні науковці, серед яких можна виділити таких: І. М. Хвостіна, О. Ю. Гаркуша, Л. М. Шульгіна, В. В. Юхименко, Л. О. Жилінська, Н. В. Шандова, Л. А. Квятковська, С. Л. Пакулін та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну кількість публікацій, більшість питань процесу управління розвитком підприємства недостатньо освітлені, не враховуючи особливостей розвитку окремих галузей і територій.

У зв'язку з цим виникає необхідність більш детального ознайомлення з поняттям «розвитку підприємства» і розгляду основних складових елементів процесу управління розвитком підприємства, працюючих в різних соціально-економічних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Вивчити теоретичні аспекти процесу управління розвитком підприємства. Розкрити зміст поняття «Розвиток підприємства», вивчити і узагальнити різні підходи до функціонування даного поняття. Розглянути функції і принципи здійснення процесу розвитку, підходи і етапи процесу управління розвитком підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес управління розвитком підприємства є сукупністю ціленаправлених і систематичних впливів на всі напрямки діяльності підприємства з метою підвищення

рівня ефективності і якості діяльності для досягнення поставлених цілей.

Розвиток підприємства є одним з найбільш важливих аспектів успіху діяльності в цілому. Під розвитком розуміються зміни, які відбуваються в різних темпах, з метою отримання максимального результату діяльності підприємства [1, с. 31]. Основними ознаками розвитку підприємства є:

- удосконалення (модернізація) основної діяльності, яка носить безповоротний характер;

- націленість на досягнення позитивного результату розвитку діяльності підприємства.

До основних факторів розвитку підприємства відносять наступні:

- Неминучість змін устрою підприємства під впливом зовнішніх та внутрішніх умов, але при цьому основна діяльність залишається незмінною.

- Зміни, пов'язані з потребами підприємства, суспільства, споживачів.

- Розвиток з метою вдосконалення діяльності підприємства, модернізація існуючих структур і технологій.

- Відповідність сучасним тенденціям стійкого розвитку, яка включає в себе не тільки економічний розвиток, але соціальний і екологічний. Визнання важливості екологічної складової і перетворення своєї діяльності для мінімізації впливу на навколишнє середовище.

- Відповідність сучасним тенденціям в галузі розвитку технологій інноваційного вдосконалення.

Грамотний розвиток позитивним чином впливає на підприємство, оскільки для нього наступають наступні наслідки:

- наявність апарату управління, що відповідає цілям і задачам;

- наявність чітких, які застосовуються на практиці, процедур, у відповідності з якими здійснюється діяльність підприємства;

- постійна діяльність по розробці концепцій розвитку підприємства та інше [3, с. 212].

Розвиток є ніщо інше, як правильний розподіл різноманітних ресурсів і в першу чергу грошових, у відповідності з чим відбувається вдосконалення не тільки діяльності підприємства, але і всієї системи.

Процес управління розвитком підприємства включає в себе управління функціонуванням управлінням розвитком, кожне з цих напрямків включає в себе різні об'єкти, задачі і інструменти для досягнення поставлених цілей.

Вплив на управління функціонуванням підприємства дозволить збільшити ефективність виробничого потенціалу на даний момент.

Об'єктом впливу даного управління є сам виробничий процес і процеси, що забезпечують його, які орієнтовані на досягнення операційних цілей.

Вплив на управління розвитком підприємства направлено на збільшення потенціалу за допомогою використання різних інновацій. Об'єктом впливу є модернізація.

Управління розвитком ґрунтується на оцінці поточного стану, розумінні потреб і можливих напрямлень розвитку, постановці цілей і виборі інструментів їх досягнення, з паралельним контролем і коригуванням самого процесу управління. Функціонал управління включає в себе два основні елементи: сам процес управління і визначення об'єкту впливу. Для більш детального розгляду напрямлень процесу управління необхідно розуміти, по відношенню до яких сфер діяльності підприємства вони застосовуються (до технологій підприємства, до організації діяльності, до матеріально технічної бази чи до інформаційної підтримки).

Управління розвитком може здійснюватися з використанням різних підходів. На вибір підходу впливає:

– суб'єкт управління (визначає, хто впливає на процес управління, тільки керуюча ланка чи весь трудовий колектив, в пер-

шому випадку – адміністративний підхід, а в другому – партисипативний підхід).

– орієнтація управління (Визначає, на що орієнтовано управління, на сам процес чи на результат; в першому випадку не має чітко встановленого результату, а в другому випадку визначає бажаний результат і відбувається більш раціональний вибір інструментів його досягнення);

– інтеграція управління (вибір автономного управління, де управління інноваціями здійснюється однією особою або групою без цілісного проекту розвитку підприємства або вибір системного управління, де відбувається розробка проекту і програми його реалізації; при цьому кожне нововведення направлене на розвиток всього підприємства);

– типи реагування на зміни (вибір випереджуючого управління, направленого не передбачення виникнення факторів, які можуть вплинути на досягнення поставлених цілей, і включає в себе оперативне реагування на зміни; або вибір реактивного управління, яке ґрунтується на прийнятті рішень вже в процесі будь-яких змін).

В першу чергу на вибір підходу до управління впливають умови навколишнього середовища. Досягнення розвитку підприємства можливе тільки при правильному виборі підходу управління (рис. 1).

На практиці управління трансформується в ціленаправлену і організаційну систему, яка

Рис. 1. Підходи до управління розвитком підприємства

Джерело: авторська розробка

представляє собою сукупність компонентів (технічних, матеріальних, трудових, інформаційних складових), пов'язаних в процесі реалізації функції управління. Реалізація функцій управління означає певну послідовність дій і методів управління.

Кожна функція системи управління використовує свою власну технологію застосування. Відповідальність за виконання певних управлінських дій розподілена між структурними підрозділами і окремими виконавцями. В процесі управління розвитком здійснюються рішення, які направлені на якісні зміни виробничого процесу і технології, що застосовуються. Управління розвитком пропонує вибір:

- функцій, методів та інструментів їх реалізації;
- суб'єкту управління (особа або група осіб, які будуть здійснювати сам процес управління) і визначення їх повноважень;
- підходу до управління розвитком підприємства;
- форми контролю і коригування (при необхідності) процесу управління розвитком підприємства.

Управління розвитком має ряд певних характеристик, які залежать від вибору підходу, що реалізується (в процесі змін підходу до управління змінюються структурні елементи механізму управління) [5, с. 40].

Розвиток підприємства є неперервним і постійним процесом і складається з виконання послідовних дій (рис. 2).

Розглянемо більш детально зміст кожного етапу.

Етап вибору напрямлення розвитку передбачає визначення пріоритетних напрямлень розвитку і їх модернізації (встановлюються бажані показники і часовий період їх досягнення).

Етап визначення інструментів і методів здійснення процесу управління (у відповідності з поставленими цілями підбираються інструменти їх досягнення, функції і елементи).

Етап планування нововведень передбачає розгляд можливих варіантів нововведень та інноваційних рішень, їх порівняння, вибір найбільш відповідного рішення.

Етап адаптації нововведень до реальних умов функціонування підприємства перед-

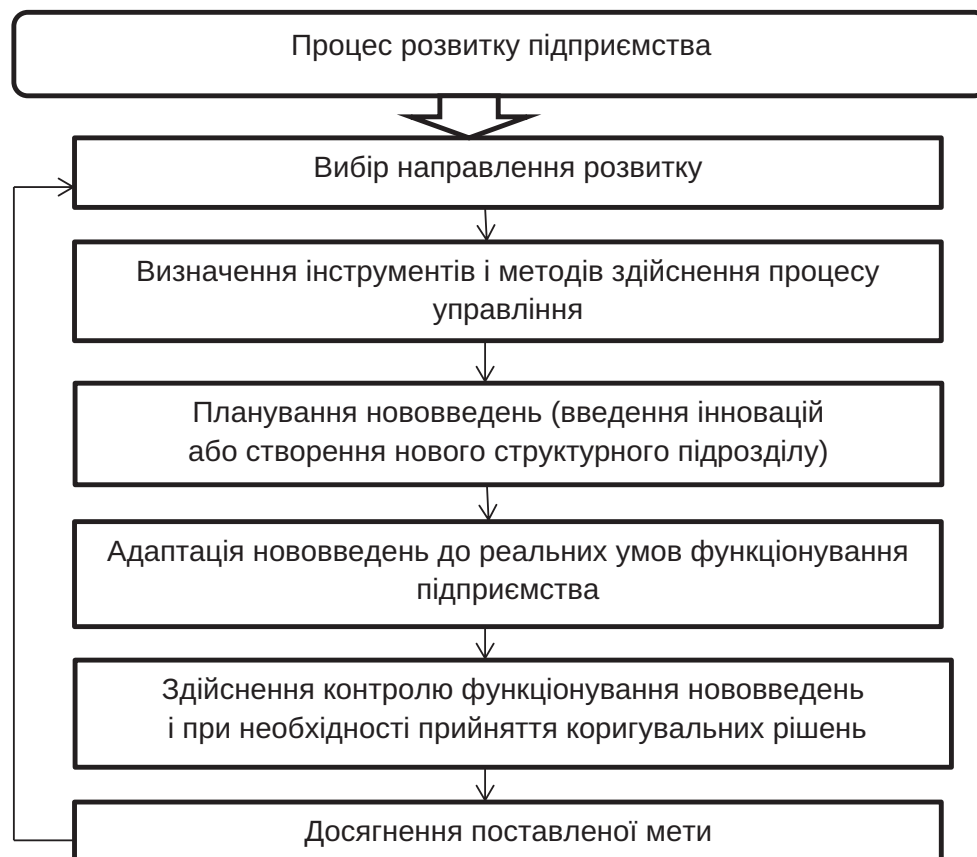

Рис. 2. Етапи здійснення процесу управління розвитком підприємства

Джерело: авторська розробка

бачає введення вибраної інновації (технології) безпосередньо в процесі виробництва, створення необхідних умов, контроль на нововведеннями і початковими етапами функціонування.

Етап контролю і коригування передбачає спостереження за функціонуванням, ефективністю, показниками і відповідністю. Ефективність нововведення напряму залежить від якості процесу управління. Підведення підсумків управлінського процесу. Співвідношення досягнутих результатів з поставленими цілями.

Основні принципи управління розвитком підприємства:

– структуризація – чітке визначення етапів управління розвитком (вихідний стан підприємства; процес управління розвитком, що включає певний набір інструментів; новий стан підприємства);

– деталізація – розбір необхідних елементів і функцій на кожному етапі управління.

Розвиток підприємства можливий в декількох формах:

– еволюційний розвиток, до якого відноситься такий розвиток, у відповідності з яким проводиться поступовий розвиток, який, як правило, починається з моменту заснування підприємства.

– революційний розвиток, сутність якого полягає в стихійності, як правило, революційний розвиток не дає позитивних результатів і має високий ступінь ризиків негативного характеру, оскільки саме підприємство може бути не готове до виробництва такого розвитку [7, с. 15].

Управління розвитком враховує змінні умови зовнішнього середовища, фокусується на постійному розвитку і має стратегічний характер. Управління розвитком є органічною та природною частиною управління будь-яким об'єктом, але також окремим і відносно незалежним.

Управління розвитком проявляється в різних формах, включаючи стратегічне управління, розвиток організаційної культури, організаційного розвитку і конкретні технології управління. Етап реалізації стратегії і стратегічний контроль так само важливі, як і етап формування в рамках стратегічного планування.

Висновки. Розвиток підприємства має велике значення для стійкого положення підприємства і його постійної діяльності в цілому. Розвиток підприємства може бути обумовлено не тільки зовнішніми, що імперативно впливають на введення змін, але і внутрішньої потреби підприємства.

Таким чином, можна зробити висновки про те, що сучасні тенденції розвитку економіки змушують керівництво підприємств вирішувати перелік важливих задач, пов'язаних з цілями і стратегіями розвитку під впливом змінних зовнішніх факторів. Система управління завжди повинна реєструвати те, що необхідно діяти тут і зараз, щоб досягнути поставлених цілей в майбутньому, оскільки навколишнє середовище і умови роботи будуть змінюватися. Управління сучасними підприємствами – це технологія управління, отримана завдяки постійному моніторингу навколишнього середовища і тимчасової невизначеності, ефективності і конкурентоздатності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хвостіна І. М. Механізм управління розвитком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 30–33.
2. Гаркуша О. Ю. Концептуальний підхід до формування механізму управління розвитком виноробного підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 128–133.
3. Шульгіна Л. М., Юхименко В. В. Інноваційний розвиток підприємств: формування стратегій : монографія. Київ : Univest PrePress, 2015. 212 с.
4. Жилінська Л. О. Управління розвитком машинобудівних підприємств на стратегічну перспективу : дис. д-ра екон. наук : 08.00.04. Маріуполь, 2016. 436 с.
5. Шандова Н. В. Управління стійким розвитком підприємств машинобудування: методологічні підходи : автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.00.04. Одеса, 2015. 40 с.
6. Квятковська Л. А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1 (48). С. 85–89.
7. Пакулін С. Л. Управління сталим розвитком сучасного підприємства. *Траекторія науки*. 2016. № 3 (8). URL: www.pathofscience.org (дата звернення: 20.10.2022).

REFERENCES:

1. Khvostina I. M. (2015) Mehanizm upravlinnya rozvitkom pldpriemstva [The mechanism of managing the development of the enterprise]. *Investments: practice and experience*, 1, 30–33. (in Ukrainian)
2. Harkusha O. Yu. (2014) Kontseptualniy pidhid do formuvannya mehanizmu upravlinnya rozvitkom vinorobnogo pldpriemstva [A conceptual approach to the formation of a management mechanism for the development of a wine-making enterprise]. *Scientific Bulletin of the Kherson State University*, 6 (2), 30–33. (in Ukrainian)
3. Shulgina L. M., Yukhymenko V. V. (2015) Innovatsiyniy rozvitok pidpriemstv: formuvannya strategiy [Innovative development of enterprises: formation of strategies]. Kyiv: Univest PrePress. (in Ukrainian)
4. Zhilinska L. O. (2015) Upravlinnya rozvitkom mashinobudivnih pldpriemstv na strategichnu perspektivu [Management of the development of machine-building enterprises for a strategic perspective]. *Doctor's thesis*. Maryupol. (in Ukrainian)
5. Shandova N. V. (2016) Upravlinnya stiykim rozvitkom pidpriemstv mashinobuduvannya: metodologichni pidhodi [Management of sustainable development of machine-building enterprises: methodological approaches]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Odessa. (in Ukrainian)
6. Kvyatkovska L. A. (2013) Realizatsiya printsipiv kontseptsiyi stalogo rozvitku v diyalnosti pidpriemstva [Implementation of the principles of the concept of sustainable development in the enterprise]. *Herald of socio-economic research*, 1(48), 85–89. (in Ukrainian)
7. Pakulin S. L. (2016) Upravlinnya stalim rozvitkom suchasnogo pidpriemstva [Management of sustainable development of a modern enterprise]. *The trajectory of science*, 3(8). Available at: www.pathofscience.org (in Ukrainian)